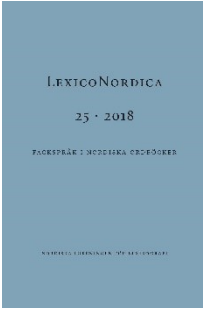

LexicoNordica

Titel:	Islandske fagsprogsressurser: redaktøernes hensigter og brugernes behov	
Forfatter:	Ágústa Þorbergsdóttir	
Kilde:	LexicoNordica 25, 2018, s. 153-171	
URL:	https://tidsskrift.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© 2018 LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Íslandske fagsprogsresurser: redaktørernes hensigter og brugernes behov

Ágústa Þorbergsdóttir

This article considers the relationship between the aim of Icelandic specialised language dictionaries on the one hand and the needs of their users on the other hand. The different user groups are examined, together with the contexts in which the dictionaries are used, and the needs of individual users and user groups. The main motivations for compiling Icelandic specialised language dictionaries are analysed, and the ways in which the needs of their users are met in the dictionaries is also examined. Furthermore, current knowledge about the situation concerning the needs and wishes of users is reviewed. Finally, there is a brief discussion about the importance of compiling Icelandic specialised language dictionaries with regard to ensuring quality.

1. Indledning

I artiklen tages motivationerne bag fagordbøgernes tilblivelse under overvejelse i forhold til hvordan de gavner brugerne. Endvidere problematiseres forskellige brugersituationer og brugernes egentlige behov og hvordan dette realiseres i islandske fagsprogsresurser. Forholdet mellem fagordbøgernes hensigt og brugernes behov er ikke tidligere undersøgt i en islandsk kontekst, hvilket er formålet med denne artikel.

Min problemformulering er: Hvordan er forholdet mellem de islandske fagsprogsresursers hensigt og brugernes behov? For at kunne besvare det spørgsmål vil jeg analysere og diskutere følgende underspørgsmål:

- Hvor præcis er hensigten med de islandske fagordbøger formuleret, og hvad er redaktørernes motivation?
- Hvordan realiseres brugerbehovene i de islandske fagsprogsressurser?
- Hvordan skal redaktørerne reagere på tidligere undersøgelser om brugerbehov?

Artiklen indledes med en redegørelse for de metoder jeg anvender ved undersøgelsen. Derefter gøres der rede for hensigter med de islandske fagordbøger, motivationer bag dem og i hvilken grad der tages hensyn til de forskellige brugergrupper. Afslutningsvis beskrives resultaterne af undersøgelsen.

2. Metode

For at besvare min problemformulering bedst muligt anvendte jeg primære data som består af egne observationer af islandske fagsprogsressurser, herunder en række fagordbøger og termsamlinger.

For det første benyttede jeg mig af et register over 50 fagordsamlinger i artiklen *Íslenskar íðorðaskrár* (Baldur Jónsson 1987:21-24). Registret omfatter 60 år (1927-1987), og fagordssamlingerne er i rækkefølge efter alder. Materialet i registret er af diverse størrelser og typer, og deraf var 14 publikationer som viste sig at være nordiske fagordsprojekter hvor islandske ord er tilføjet. 14 andre publikationer viste sig at være duplikater ofte lavede af lærere i forbindelse med undervisning. Jeg sprang over de nordiske projekter da de ikke har islandske redaktører. Jeg undlod at gennemgå duplikaterne, som foruden at være svært tilgængelige har begrænset distribution. Som følge deraf er deres indflydelse formodentlig relativt lille. Resten af materialet i registret har jeg gennemgået som det fremgår af det følgende.

Angående fagsprogsmateriale publiceret efter 1987 har jeg gennemgået et register på Árni Magnússon-instituttet for islandske studiers website. Her undersøgte jeg især trykte fagordbøger, f.eks. en publikationsserie fra Islandsk sprogævn. I de fleste tilfælde findes elektronisk fagsprogsmateriale i den islandske termbank (OÍM).

Termbanken blev lanceret på webben i 1997 af Islandsk sprogsekretariat, men i 2006 overtog Árni Magnússon-instituttet dens administration. Her publiceres diverse termsamlinger fra termudvalg og andre som arbejder med fagsprog og terminologi. Der findes nu godt 60 termsamlinger i termbanken, og i forbindelse med min undersøgelse har jeg gennemgået dette materiale. Det kan dog fremføres, at der ikke findes forord eller præcise informationer i alle disse termsamlinger hvor man f.eks. kan læse om redaktørernes hensigt med dem. Min metode var at gennemgå publicerede fagordbøger, læse deres forord og eventuelle artikler om dem. Jeg undersøgte endvidere om man kan mærke motivation ud fra fagordsresurserne selv, fx hvis der medtages mange synonyme, kan det indikere, at der er tale om deskriptivt fagordsarbejde.

I maj 2017 foretog jeg en brugerundersøgelse af den islandske termbank, og resultaterne af den diskuteres i afsnit 5 (Ágústa Þorbergsdóttir 2017). Hovedformålet med undersøgelsen var at samle viden om hvordan termbanken bruges og om brugernes behov. I undersøgelsen anvendte jeg to forskellige metoder: en brugerundersøgelse med spørgeskema (i alt 302 respondenter), og en webanalyse med værktøjet Google Analytics. Brugeranalysen viste tydeligere brugernes behov, men til gengæld gav Google Analytics vigtige oplysninger om hvordan termbanken bruges og hvordan brugere finder frem til den.

3. Fagordbøgernes hensigt og motivationen bag dem

En del af denne undersøgelse af fagordbøgernes hensigt er at analysere motivationen bag dem. Fagordbøger kan undertiden have flere motivationer, og i disse tilfælde forsøger jeg at finde ud af, hvad er primær og hvad er sekundær motivation. I nogle tilfælde kan disse motivationer knyttes sammen, og det er derfor ikke muligt at afgøre hvilken motivation er primær. I min undersøgelse analyserer jeg fire slags motivationer: 1) sprogrensning, 2) sprogrøgt og udvikling af sproget, 3) dokumentation af sprogbrug og 4) som hjælpemiddel til effektiv sprogbrug.

3.1. Sprogrensning som motivation

Man kan tydeligt mærke sprogrensning som motivation i det ældste publicerede fagsprogs materiale, som var tosprogede ordlister uden definitioner. Det første islandske ordudvalg blev oprettet i 1919 af Ingeniørforeningen. Udvalgets oprindelige betegnelse var ”sprogrensningsudvalget” (Guðmundur Finnbogason 1919:53), og det bekæmpede aktivt dansk indflydelse på islandsk. Ordudvalget behandlede især fagord inden for søfartsområdet og foreslog nye islandske ord i stedet for de danske ord som var udbredte i islandsk sprogbrug. I udvalgets ordliste findes der f.eks. *hnit* for *koordinat*, *lámagn* for *horizontalintensitet* og *þvergöngutími* for *kulminationsklokkeslæt*. Karakteristisk for denne ældste termsamling var, at den skulle bidrage til afskaffelse af danske ord i islandsk.

Forestillingen om et rent sprog, hvor neologismer, der er dannede af islandske termer, foretrækkes frem for låneord, var almindelig på denne tid. Udenrigsministeriet uddelte midler til neologismearbejde i mange år og publicerede hæfterne *Nýyrði I-IV* (1953-1956) samt den tekniske ordbog *Tækniorðasafn* (1959). I neologismehæfterne fandtes der først og fremmest fagord knyttet til

søfart, landbrug og flyvning, men den tekniske ordbog indeholdt fagord andgående husbyggeri, værktøj og andre tekniske områder. Ved udarbejdelsen af disse publikationer anvendtes den metode, at islandske ord, som ikke fandtes i islandske ordbøger, blev registreret og siden oversat til andre sprog, henholdsvis dansk, engelsk eller tysk. I neologismehæfternes forord står, at her finder man nye ord der er blevet indsamlet forskellige steder, for det meste fra trykt materiale. Indsamlingen er også sket ved bistand fra fagkyndige på forskellige områder. Det ansås for betydningsfuldt at dokumentere disse ord og understøtte deres anvendelse (*Nýyrði I* 1952:3). Redaktøren af *Nýyrði III* skriver, at da det blev klart at der herskede kaos omkring anvendelsen af termer, har han prøvet at udvælge de ord som var bedst dannet og så ud til at kunne leve længst, foruden at passe på at de var i overensstemmelse med det islandske sprog. Desuden blev der dannet nye ord i stedet for låneord og ord som redaktøren anså som mindre heldige. Det fremgår ikke af redaktørens forord ud fra hvilke kriterier ordene vurderes (*Nýyrði III* 1955:3).

3.2. Sprogrøgt og udvikling af sproget som motivation

Bevaring og udvikling af sproget er de to grundelementer som islandsk sprogpolitik bygger på (jf. Íslenska til alls 2009), og det kan godt mærkes som motivation bag mange islandske fagordbøger. Der lægges vægt på at bidrage til at der altid findes et ordforråd til at imødekomme nye forhold og til sikring af at islandsk bruges på så mange områder som muligt. Dette kan tydeligt ses i arbejdet med udviklingen af ordforrådet hos mange termudvalg.

I islandske fagordbøger og termsamlinger udgivet i slutningen af det 20. århundrede er sprogrøgt stadigvæk en almindelig motivation, men nu bestræber man sig på at friholde islandsk for påvirkning fra engelsk og ikke længere dansk. Her nævnes nogle eksempler om fagordbøger, hvor de islandske ækvivalenter frem-

hæves. Det første er en EDB-termsamling (TO-1983), hvor der i forordet (TO-1983:10) siges at formålet med ordbogen er at brugerne kan anvende islandsk når de taler om EDB. Et lignende eksempel findes i en miljøteknologisk termsamling (UÍO-2007), hvor redaktøren skriver i bogens forord at termudvalgets opgave er at udvikle islandsk ordforråd for at der kunne skrives og diskuteres om bygningsingeniørvidenskab på fuldgældigt islandsk (UÍO-2007:7).

I en artikel om udarbejdelsen af en termsamling i biologi nævnes manglen på islandske termer som motivation til termsamlingens tilblivelse. Der nævnes især behovet for islandske termer i undervisningen (Þuríður Þorbjarnardóttir 2003:13).

Endnu et eksempel er en termsamling om flyvning (FO-1993) hvor redaktøren skriver i forordet, at udgaven har sine rødder i en diskussion som startede i 1985 om stigende påvirkning af engelsk på modersmålet og om at det engelske sprog prægede diskussion om flyvning i stort omfang (FO- 1993:5).

Det er ikke ualmindeligt at islandsk termordforråd udvikles på den måde at islandske ord bliver tilføjet diverse nordiske eller internationale termprojekter. I disse tilfælde drejer det sig om et organiseret termarbejde og en systematisk termdannelse inden for specifikke emneområder. Der dannes islandske ord som modsvarer fremmede ord på bestemte termlister, dvs. forudsætningen for denne udvikling er ikke at der opstår et stærkt behov i samfundet for nøjagtig disse ord.

I figur 1 vises et eksempel fra en termsamling, som det elektroniske termudvalg udarbejdede. Dette termudvalg bestemte, at ændre sine arbejdsmetoder efter midten af det 20. århundrede og basere arbejdet på et omfattende termprojekt fra Den internationale elektrotekniske kommission (IEC), som arbejder på koordinering af standarder på det elektrotekniske område rundt omkring i verden.

Úr orðasafninu <i>Raftækniorð</i>
Flokkun: 212-14-11
[íslenska] lati
[þýska] Inhibitor kk.
[enska] inhibitor

Figur 1: Et eksempel fra den islandske elektrotekniske termsamling *Raftækniorð* i termbanken OÍM.

Det islandske elektroniske termudvalg begyndte målbevidst at arbejde med det store termprojekt fra IEC og tilføje islandske termer, men bestemte endvidere, at definitionerne ikke skulle oversættes til islandsk. Termprojektet fra IEC har siden været fyldestgørende materiale for det islandske elektroniske termudvalg, men før havde termarbejdet været tilfældigt. Termer, som udvalgets medlemmer kendte, hørte, så eller dannede selv, blev diskuteret på møderne, hvor det blev bestemt hvilke termer man ønskede at medtage i samlingen (Bergur Jónsson 1991:4-5).

I figur 2 her neden for vises tilsvarende eksempel i termsamlingen fra IEC. Begrebets nummerering (212-14-11), som henviser til et bestemt felt inden for elektroteknik, holdes i den islandske termsamling i OÍM. Nummereringen er unik og ændres ikke på trods af, at termerne selv ændres.

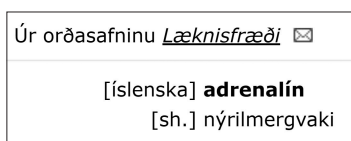
Area	Electrical insulating solids, liquids and gases
IEV ref	212-14-11
en	inhibitor substance used in small proportion to suppress a chemical reaction
fr	inhibiteur, m substance qui, utilisée en faible proportion, empêche une réaction chimique
ar	مانع
de	Inhibitor, m

Figur 2: Her vises et tilsvarende eksempel (jf. figur 1) i termsamlingen fra IEC.

3.3. Dokumentation af sprogbrug som motivation

Jeg anser at motivationen til engelsk-islandsk matematisk ordbog (EÍS-1997) i det mindste delvis er en dokumentation af termer som er i brug på det pågældende område. Det fremgår af forordet, at det er til besvær at islandske matematiske fagord ingen steder findes registrerede, hverken almindelige ord eller sjældne. Konsekvenserne er uklart sprogbrug, og for klarhedens skyld bruges derfor hellere fremmedord (EÍS-1997:v).

I fagordbøger hvor synonymymer medtages, kan det indikere at der er tale om en kortlægning eller dokumentation af fagområdets termer og begreber. Det kan give brugeren mulighed for at finde frem til et begreb, selv om vedkommende kun kender synonymet. I figur 3 vises et eksempel fra en termsamling inden for medicin, hvor en forældet term (*nýrilmervaki*) er registreret som et synonym. Argumentet for denne fremstilling er at det kan være vigtigt at finde en forklaring hvis man støder på disse synonymymer.

Figur 3: Et eksempel fra en medicinsk termsamling i termbanken OÍM. Forkortelsen *sh.* på figuren betyder 'synonym'.

3.4. Effektiv sprogbrug som motivation

Normativt termarbejde har ifølge terminologiske teorier det grundlæggende mål at skabe klarhed i en uklar sprogbrug og dermed gøre kommunikationen mere effektiv. Konsekvent anvendelse af et fælles ordforråd anses som en forudsætning for at kommunikere og samarbejde effektivt og præcist om et bestemt fagområde.

Et eksempel på dette er den førnævnte fagordbog, UÍO-2007, (jf. afsnit 3.2), hvor synonymer er særdeles ualmindelige.

Definitioner af begreber kan også være en forudsætning for effektiv sprogbrug. Idéen om publicering af en termsamling inden for international politik og statsvidenskab opstod hos en universitetslærer under undervisning (ÍAS-2012:1), fordi det havde vist sig at studerende blandede sammen islandske termer som fx. *alþjóðavæðing* ('internationalisering') og *hnattvæðing* ('globalisering'). Med publikationen blev der forsøgt at koordinere termer og begreber, der anvendes inden for det faglige område, og dermed sigte mod effektiv sprogbrug.

4. Hvordan realiseres brugerbehovene i de islandske fagsprogsressurser?

Brugere har forskellige behov for informationer, og de kan deles op i nogle hovedgrupper efter deres faglige kompetence: fagfolk, halvfagfolk og lægfolk (Bergenholtz & Kaufmann 1997:98-99) eller: fagekspert, oversætter og lægfolk (Madsen 1999:119-121). Disse grupper er forskellige hvad angår deres viden om et bestemt fagområde og endvidere i hvilken grad de behersker det pågældende fagsprog på deres modersmål og på fremmedsprog. Brugergruppen kan have betydning for udarbejdelsen af fagsprogsressurser, det faglige niveau og hvordan emnet præsenteres og definitionerne udformes.

Her vurderes i hvilken grad der tages hensyn til de diverse brugergrupper i de islandske fagsprogsressurser og hvilke krav de skal opfylde for at kunne anvendes som et godt hjælpemiddel for brugerne. Det undersøges om man kan mærke at fagordbøger eller termsamlinger er rettet mod en speciel brugergruppe, og hvordan de svarer til dens individuelle behov.

4.1. Angivelse af ækvivalenter

Det er meget almindeligt at der i islandske fagsprogsressurser kun angives islandske termer og ækvivalenter på andre sprog, i langt de fleste tilfælde på engelsk. Her kan nævnes adskillige publicerede fagordbøger i bogform, f.eks. engelsk-islandsk økonomisk ordbog (EÍV-1990), engelsk-islandsk matematisk ordbog (EÍS-1997) og biologisk ordbog (LÍF-1997). Det samme gælder den islandske termbank; i omtrent halvdelen af dens termsamlinger angives der kun ækvivalenter til de islandske termer, men ikke definitioner (Ágústa Þorbergsdóttir 2018b:262-263). Dette er begrænsende og betyder mindre gavn for lægfolk som har brug for hjælp for at få forklaret termer de ikke forstår. I tilfælde af polysemi kan det være svært for lægfolk at vide hvilken af de anførte ækvivalenter der skal vælges hvis der mangler nærmere informationer.

For dem som har nogen indsigt i det pågældende fag, kan disse fagordbøger og termsamlinger bruges til at tjekke termer og være en hjælp til tekstforståelse og oversættelse på modersmålet. I denne sammenhæng kan det også nævnes, at i Island er der en lang tradition for at danne nye islandske ord i stedet for at bruge de internationale termer, og derfor er det vigtigt at kunne slå dem op. Disse nye islandske ord har sjældent nogen lighed med de internationale ord, f.eks. *veðurfræði* 'meteorologi'.

Fagfolk kan nok have gavn af fagordbøger og terminologiske samlinger hvor der kun angives ækvivalenter. Fagfolk har stor viden på det fagområde, de beskæftiger sig med, men derimod kan de have brug for at sikre sig, at termerne fra flere sprog dækker over det samme begreb.

4.2. Formidling af et fagligt indhold

For at brugere, som ikke er fageksperter, kan have gavn af fagordbogsartikler, f.eks. til at oversætte en tekst til ækvivalerende

islandsk tekst, må artiklen indeholde definitioner eller faglige forklaringer. Hvis der ikke findes definitioner, kan brugere som ikke har kendskab til det givne emne, let forveksle begreber. Som før nævnt mangler der ofte definitioner i det islandske fagsprogsmateriale og desuden kan formidling af et fagligt indhold mislykkes, hvis redaktører ikke er opmærksomme på, at udformningen af definitionerne passer til målgruppen. I figur 4 vises et eksempel fra en EDB-termsamling, hvor der findes links til mange andre termer i definitionen.

<p>[islenska] ritvinnsla kv. [skilgr.] Beiting <u>gagnavinnslu</u> á <u>texta</u>, t.d. til þess að skrá, breyta, <u>raða</u>, <u>tvínná</u>, <u>heimta</u>, <u>geyma</u>, <u>birta</u> eða prenta <u>textann</u>. [s.e.] <u>birta</u></p>
<p>[enska] text processing [sh.] word processing</p>

Figur 4: Kompliceret definition i en EDB-termsamling. Figuren er fra termbanken OÍM hvor termsamlingen publiceres.

Definitionen i eksemplet oven for er unødvendigt kompliceret for lægfolk som heller ikke har forstand på de andre termer som definitionen også knyttes til. Den anførte term, *ritvinnsla*, er et forholdsvis udbredt ord, også blandt dem som ikke er EDB-eksperter, og for lægfolk kunne definitionen næsten være sværere at forstå end selve begrebet. Et sådant tilfælde burde få redaktørerne til at reflektere over balancen mellem brugernes sandsynlige bekendtskab til termen og definitionens kompleksitet.

Selvom definitioner af denne type, som er udarbejdede efter terminologiske principper, har til formål at gøre sprogbruget klart og effektivt, så kan man ikke ignorere det at alle disse henvisninger kan virke forvirrende for lægfolk. Fageksperter vil ikke have besvær med at forstå, men det tager mere tid for dem som samtidig behøver at forstå flere begreber i en definition.

4.3. Indlæring

Som et eksempel på et fagordsprojekt beregnet til en bestemt målgruppe kan nævnes skriftserien *Íðorðarit Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum* (jf. Ágústa Þorbergsdóttir 2018a). Her er der tale om små hæfter, som er rettede mod specifikke læringsmiljøer. Fem hæfter er allerede publicerede, dvs. inden for epidemiologi (ÍF-2012), statsvidenskab (ÍAS-2012) og medicin (tre hæfter) (OL-2013-2017). De to førstnævnte er alfabetisk ordnede, men de andre opdeles i systematisk ordnede dele. Formålet med denne inddeling er at klargøre forskellen mellem begreber som ligger tæt på hinanden. Det giver studerende og andre interesserede mulighed for at fordybe sig i et emne. Med forholdsvis små hæfter (det største indeholder knap 700 begreber), som stilles til gratis rådighed i en pdf-udgave, er det nemmere at danne sig et overblik over emneområdet og finde termer, som man ikke kender. De kan derfor bruges som læremidler.

4.4. Videnstilegnelse

Langt de fleste islandske fagordbøger er tosprogede. Ensprogede islandske fagordbøger er sjældne. Den juridiske ordbog *Lögfræðiorðabókin* fra 2008 er et eksempel på denne type fagordbog. Formålet er at forklare begreber som er relevante i forbindelse med love. Ordbogen vil gavne brugere som har behov for viden om juridiske begreber. De kan anvende ordbogen til formål såsom produktion af tekster på modersmålet angående rigtig termvalg.

4.5. Hjælp til tekstproduktion

Hvis en fagordbog skal kunne benyttes som hjælp til skrivning, er grammatiske oplysninger ikke mindre nødvendige end de faglige. De typer informationer, den enkelte redaktør vælger at medtage,

er antagelig betingede af de brugersituationer, som han har haft i tankerne. Sproglige oplysninger om fagord som genus, ordklasse eller kollokationer med fx præpositioner kan gavne brugere til at formulere sætninger.

I islandske fagordbøger og termsamlinger angives der sjældent grammatiske oplysninger og i det hele taget kan de ikke anses for at være et godt hjælpemiddel til tekstproduktion. Brugseksempler er endnu sjældnere. Figur 5 viser et eksempel fra en geologisk termsamling, hvor redaktøren illustrerer brug af termen *samhverfuflötur*. Eksemplerne (isl. *dæmi*) i denne termsamling er autentiske. Det kan være medvirkende til at brugerne oplever termsamlingen eller fagordbogen som en praktisk og anvendelig resurse til at producere tekster. Brugeren kan have gavn af at se fagordet anvendt i en kontekst.

[islenska] samhverfuflötur [sérsvið] Kristalla- og steindafræði [skilgr.] Speglun sem flytur tiltekna rúmmynd þannig að hún falli aftur saman við sjálfa sig. [dæmi] Þessir 9 samhverfuletir skerast í samtals þremur skurðlínunum, sem tengja saman miðju gagnstæðra útflata teningsins.
[enska] mirror plane
[spænska] plano de simetría

Figur 5: Eksempel på sprogbug i den geologiske termsamling *Jarðfræði 2* som publiceres i termbanken ÓÍM.

5. Kendskab til brugerbehov

I en gennemgang af fagordbøgers hensigt og deres brugeres behov er det vigtigt at få et overblik over hvilket kendskab man allerede har til brugere og deres behov. Der mangler præcise undersøgelser af dette emne foruden en brugeranalyse af den islandske termbank foretaget i forbindelse med en undersøgelse i 2017 (Ágústa Þorbergsdóttir 2017; jf. afsnit 2). Selvom den var begrænset til brugere af den islandske termbank, kan den til en vis grad bruges som in-

dikator for brugerbehov alment hvad angår fagsprog. Resultaterne viste at studerende og oversættere er langt de største brugergrupper. Resultatet viste endvidere at termbankens primære funktion er som hjælpemiddel til brugerne ved oversættelse fra fremmedsprog til modersmål.

Selvfølgelig skal der udvises forsigtighed ved overføring af resultaterne til andre forhold, men det er interessant at få oplysninger om de største brugergrupper og det er højst sandsynligt, at det samme gælder for islandsk fagsprogsmateriale generelt.

Som tidligere nævnt er der en lang tradition i Island for at danne islandske ord i stedet for at bruge de internationale termer. Oversættere kan derfor have nytte af termsamlinger hvor der kun angives ækvivalenter, således at de kan foretage en korrekt oversættelse. Studerende kan også få gavn af at finde islandske alternativer til de internationale fagtermer af den grund at de islandske fagord er betydningsmæssigt ret gennemsigtige og kan indikere det pågældende begrebs indhold. Eksempel: *katalysator* (dansk), *catalyst* (engelsk), *hvati* (islandsk), men *hvati* er relateret til verbet *hvetja* 'fremme'.

Efterspørgslen efter informationer om fagord er stor, men det kan være svært at finde frem til islandske fagord, og der mangler tydeligvis gode fagordbøger på mange emneområder.

Brugerundersøgelsen viste at mange brugere anvender Google Translate, Wikipedia og Google for at finde frem til islandske fagord (Ágústa Þorbergsdóttir 2017:102). Google Translate er stadigvæk det eneste oversættelsesværktøj der findes for at oversætte til og fra islandsk, og desuden er det gratis og tilgængeligt for alle, der har en computer. Desværre er Google Translate af ringe kvalitet og laver ofte fejl fordi det ikke håndterer sprogets mange nuancer. I Wikipedia kan enhver oprette nye termer og lægge ind definitioner, og der er begrænsede godkendelsesprocedurer for at opretholde kvaliteten i artiklernes indhold. Det har indflydelse på pålidelighed og troværdighed.

Søgemaskiner (f.eks. Google, Bing eller Yahoo) kan finde frem til termbanker eller andre fagordsressurser på webben. I den førnævnte brugerundersøgelse viste det sig at 37 % procent af brugerne af ÓÍM har fundet den via en søgemaskine (Ágústa Þorbergsdóttir 2017:104). Alligevel skal søgemaskiner på webben bruges med forsigtighed for at finde frem til fagordsressurser fordi søgeresultaterne kan være af ringe kvalitet.

For sikring af troværdighed er det ønskværdigt at fagordbøger udarbejdes i samarbejde mellem fagfolk, som har kendskab til leksikografiske eller terminologiske teorier og arbejdsmetoder og fageksperter, f.eks. for at sikre at vigtige fagord medtages og at definitionerne er rigtige.

I Island er det i virkeligheden oftest kun fageksperter som står bag tilblivelsen af termsamlinger og andet fagsprogsarbejde. Drivkraften for eksperternes arbejde er almindeligvis baseret på deres interesse, og de deltager i et frivilligt arbejde. Hvis fagordbøger skal indeholde sproglige informationer og eksempler, bør det være anderledes. Så må der ansættes professionelle leksikografer og det kræver økonomisk støtte. Det er bedrøveligt hvis der ikke fås økonomiske midler nok til udarbejdelse af fagsprogsressurser. Det kan medføre de ubehagelige konsekvenser at Google og Wiktionary, hvor der er manglende kendskab til fagsprog og leksikografi, når endnu stærkere markedsposition blandt brugerne.

6. Konklusion

Det forskningsspørgsmål, som jeg tog udgangspunkt i, er forholdet mellem de islandske fagordbøgers hensigt og brugernes behov. Det viste sig at islandske fagsprogsressurser er af forskellig art, og der kan ligge forskellige motivationer bag dem, f.eks. sprogrøgt, udvikling af ordforråd, effektiv sprogbrug eller dokumentation af fagområdets termer og begreber. I nogle tilfælde sammenflettes

disse formål. Dokumentation af sprogbrug kan f.eks. føre til koordinering, som også kan føre til effektivt sprogbrug. Hvis termer findes registrerede, er det mere usandsynligt at der dannes endnu flere termer om samme begreber. I det ældste fagsprogsmateriale, hvor udenlandsk indflydelse på islandsk bekæmpedes, var sprogrensning en tydelig motivation. Der lægges stadigvæk vægt på at islandske termer bruges, men synsvinklen er nu snarere sprogrøgt end sprogrensning.

Ifølge min undersøgelse har de fleste brugere behov for hjælp ved oversættelse fra fremmedsprog til modersmålet. De almindelige tosprogede ordlister, som mange er uden definitioner og sproglige informationer, kan sandsynligvis være til hjælp til disse brugere, fx oversættere, for at finde islandske termer. Det begrænser dog anvendelsesmulighederne, at der sjældent angives tilstrækkelige informationer i de islandske fagsprogsressurser for at de kan bruges som værktøj til tekstproduktion. Studerende viste sig at være en stor brugergruppe, og målrettede fagordsprojekter, jf. afsnit 4.3, kan være til stor gavn for dem.

Det er ikke realistisk i et lille sprogsamfund som i Island at der publiceres specifikke fagordbøger for forskellige brugergrupper. Resultatet af et fagordsarbejde skal kunne bruges af flere eller alle brugergrupper. Derfor er det vigtigt at holde eventuelle definitioner på et niveau, som enhver i brugergruppen har mulighed for at forstå, og forsøge at dække så mange forskellige informationsbehov som muligt. Hvis niveauet på definitionerne ligger meget højt, kan det gavne eksperter med stor faglig indsigt, men derimod have den uønskede effekt at forvirre lægfolk. Min undersøgelse kan bruges til at klargøre hvilke behov fagordbøgerne skal opfylde.

Det er klart at fagordbøger med en faglig fremstilling, der både indeholder fagtermer, definitioner, sproglige informationer og desuden eksempler som også kan bruges til friere tekstproduktion på det fremmede sprog, ikke kan laves af andre end professionelle leksikografer og med hjælp fra fageksperter. Jeg anser dette for ure-

alistisk, eftersom íslensk fagsprogsarbejde i stor grad er ulønnet og frivilligt arbejde. En ændring er ønskværdig, men det kræver store resurser og en øget forståelse for fagordbøgernes betydning i det moderne informationssamfund.

Til sidst understreges det at der mangler mere præcise undersøgelser om íslensk fagsprog, f.eks. om brugernes behov for fagsprogsresurser og på hvilke emneområder der ikke findes fagordbøger.

Litteratur

Ordbøger og termresurser

- EÍS-1997 = *Ensk-íslensk stærðfræðiorðaskrá ásamt íslensk-enskum orðalykli* (1997): Reynir Axelsson (red.) Reykjavík: Íslenska stærðfræðafélagið. Háskólaútgáfan.
- EÍV-1990 = *Ensk-íslensk viðskiptaorðabók*. (1990): Önnur útgáfa endurskoðuð og aukin. Terry G. Lacy & Þórir Einarsson (red.) Reykjavík: Bókaútgáfan Örn og Örlygur.
- FO-1993 = *Flugorðasafn. Íslenskt-enskt, enskt-íslenskt*. (1993): Jónína M. Guðnadóttir (red.). (Rit Íslenskrar málnefndar 7.) Reykjavík: Íslensk málnefnd.
- ÍAS-2012 = *Íðorðasafn í alþjóðastjórn málum og stjórn málafræði. Íslenskt-enskt, enskt-íslenskt* (2012): Ágústa Þorbergsdóttir, Kristín Una Friðjónsdóttir & Silja Bára Ómarsdóttir (red.). (Íðorðarit Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum 2.) Reykjavík: Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- IEC = International Electrotechnical Commission. <www.electropedia.org> (marts 2018).
- ÍF-2012 = *Íðorð í faraldsfræði. Íslensk-ensk, ensk-íslensk* (2012): Hólmfríður Kolbrún Gunnarsdóttir (red.). (Íðorðarit Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum 1.) Reykjavík: Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

- LÍF-1997 = *Líforðasafn. Enskt-íslenskt.* (1997): Hálfðan Ómar Hálfðanarson & Þuríður Þorbjarnardóttir (red.). Reykjavík: Offsetfjölritun efn.
- Lögfræðiorðabókin = Páll Sigurðsson (red.) (2008): *Lögfræðiorðabók með skýringum.* Reykjavík: Lagastofnun Háskóla Íslands.
- Nýyrði I (1953): Sveinn Bergsveinsson (red.). Reykjavík: Menntamálaráðuneytið.
- Nýyrði II (1954): Sjómennska og landbúnaður. Halldór Halldórsson (red.). Reykjavík: Leiftur hf.
- Nýyrði III (1955): Landbúnaður. Halldór Halldórsson (red.). Reykjavík: Menntamálaráðuneyti.
- Nýyrði IV (1956): Flug. Halldór Halldórsson (red.). Reykjavík: Menntamálaráðuneyti.
- OÍM = Orðabanki Íslenskrar málstöðvar. <www.ordabanki.hi.is> (marts 2018).
- OL-2013-2017 = *Orðasafn í líffærafræði I-III* (2013, 2016, 2017): Jóhann Heiðar Jóhannsson (red.). (Íðorðarit Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum 3-5.) Reykjavík: Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- TO-1983 = *Tölvuorðasafn. Íslenskt-enskt, enskt-íslenskt* (1983): Orðanefnd Skýrslutæknifélags Íslands. (Rit Íslenskrar málnefndar 1.) Reykjavík: Hið íslenska bókmenntafélag.
- Tækniorðasafn* (1959): Sigurður Guðmundsson (red.). Reykjavík: Menntamálaráðuneyti.
- UÍO-2007 = *Umhverfistækni – Íðorðabók* (2007): Einar B. Pálsson (red.) Reykjavík: Háskólaútgáfan.

Anden litteratur

- Ágústa Þorbergsdóttir (2017): Brugeranalyse af ordbanken. I: Marianne Aasgaard & Ole Våge (red.): *Hvem er brukerne av termi-*

- nologiske ressenser – og hvordan når vi ut til dem? Rapport fra NORDTERM 2017.* Oslo: Språkrådet, 98–106.
- Ágústa Þorbergsdóttir (2018a): Íðorðarit Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum. I: *Orð og tunga* 20, 159–163.
- Ágústa Þorbergsdóttir (2018b): Den islandske termbanks forskellige resurser. I: Ásta Svavarsdóttir, Halldóra Jónsdóttir, Helga Hilmiðsdóttir & Þórdís Úlfarsdóttir (red.): *Nordiske Studier i Leksikografi* 14. Reykjavík: Nordisk Forening for Leksikografi, 262–270.
- Baldur Jónsson (1987): Íslenskar íðorðaskrár. I: *Málfregnir* 1, 21–24.
- Bergenholtz, Henning & Uwe Kaufmann (1997): Terminography and Lexicography. A Critical Survey of Dictionaries from a Single Specialised Field. I: *Hermes*, 19, 91–125.
- Bergur Jónsson (1991): Orðanefnd rafmagnsverkfræðinga 50 ára. I: *Málfregnir* 10, 3–13.
- Guðmundur Finnbogason (1919): Orðanefnd Verkfræðingafjelagsins. I: *Tímarit Verkfræðingafjelags Íslands* 4(6), 53–55.
- Íslenska til alls. Tillögur Íslenskrar málnefndar að íslenskri málstefnu samþykktar á Alþingi 12. mars 2009 (2009): <<http://hdl.handle.net/10802/4405>> (marts 2018).
- Madsen, Bodil Nistrup (1999): *Terminologi. Principper og metoder.* Med bidrag af Hanne Erdman Thomsen. København: Gads Forlag.
- Þuríður Þorbjarnardóttir (2003): Er líf í orðabankanum? I: *Málfregnir* 22, 13–15.

Ágústa Þorbergsdóttir
 projektleder
 Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum
 Laugavegi 13
 IS-101 Reykavík
 agusta.thorbergisdottir@arnastofnun.is